

Miller kevésbé ismert társai közelebbről

A kevésbé ismert millerita vezetőkre vetett bensőségebb pillantások is rendkívüli jellemeket, képességeket, képzettségeket és az advent ügyéhez való hozzájárulásukat tárják fel. Nagyon is valóságos volt a lelki küzdelmük, mikor először kerültek érintkezésbe az advent hittel, és amikor szembenéztek és találkoztak annak elfogadásával vagy visszautasításával, és a népszerűtlen üzenet megtagadásával vagy az azzal való kapcsolat következményével. Ezek a beszámolók a millerizmus igazi keresztmetszetét nyújtják. Néhány kevésbé ismert vezetőt fogunk itt bemutatni, akik közül nem kevesen fontos és tekintélyes állást töltöttek be a különböző felekezetekben, amelyekkel kapcsolatban voltak, de arra a „nagy elhatározásra” jutottak, hogy vállalják a közös kockázatot a Miller-mozgalommal.

I. Sabine - Régóta a jövődölések tanulmányozója

Sok másik gondolkodó emberrel együtt, JAMES SABINE¹ régóta tanulmányozta a jövődöléseket, és figyelte az időkét. 1823-ban, Bostonban, Miller első nyilvános beszéde előtt (664) „Ti nem tudjátok megkülönböztetni az idők jeleit?” szövegről való prédikációjában Sabine kijelentette:

„Egy nagy és általános forradalom készül az erkölcsi világot darabokra törni. Ez a jelen század már telve van olyan eseményekkel, melyek szemmel láthatóan a mélyen hitt jövődölések beteljesedései, és amelyeket 'a dicsőséges utolsó napok' biztos előfutárainak tekinthetünk.”²

„A prófécia összes birodalma létrejött Krisztus első eljövetele előtt” - mondta - Babilónia, Perzsia, Görögország és Róma. Ezek kipróbálták a politikai államvezetés minden alapvető formáját. Az emberiség századok óta most a felosztott királyságokban él, és közelgünk az emberi élet nagy csúcspontjához. Biztosította hallgatóit, hogy „Fel tudják ismerni ezen idők jeleit - az ember Fia eljövetelének jeleit. Ha nem akarjuk is, látjuk azokat. E tárgy nagyon felkeltette az érdeklődést az utóbbi időben.” A múltban, amint az idő haladt, az emberek érdeklődése növekedett az iránt, hogy az idő elérkezett a prófécia beteljesedéséhez., mint Babilónia idejében, majd Perzsia és az első advent napjaiban.

Isten újra felrázta népét, hogy várják az utolsó napok gyors beteljesedését. „Az elmúlt húsz év alatt” – folytatja – „ez a várva várt dicsőség lett az ima és a tantételek témája”. A különböző wesleyanus, baptista és más missziós társaságok, és még mások beindítása, azonkívül a bibliatársaságok mind bizonyítják azt. A millennium és a missziós vállalkozások tekintetében félre tették a felekezeti különbségeket, és az emberek együtt imádkoztak Isten földi országa megalapításáért. A dicsőséges utolsó napok ránk törtek. „A hajnal sugara” – kiáltotta – „fehérrel csíkozta a sötét hegytetőt!”³ Sabine öntudatlanul készült a millerita álláspontok elfogadására, melyek az utolsó napok jövendöléseinek alapultak.

Sabine-nek olyan írói képessége volt, hogy 1820-ban egy 650 oldalas *Ecclesiastical History (Egyházi Történelem)*-et írt, mely magába foglalja az egész *Keresztény Korszakot*. Ha átlapozzuk a különböző fejezeteket, feltárják előttünk (665) Sabine beható jártasságát az egyháztörténelem részleteiben, és az idők folyamán a századokat jellemző nagy hitehagyást és a protestáló csoportok alapvető és szüntelen ellentétei között a létfontosságú elvek iránti tiszta felfogását. Azt is, hogy a pápaság mint Antikrisztus, határozottan kialakult a VI. században, töményen jelen volt, szüntelen ellentétben az eltérő véleményekkel, mint pl. a Turin-i Claude, a valdensek, a wyclifiták, a husziták, a lutheránusok és a korabeli reformációs csoportok – és még tovább a XIX. századig. Mindez felbecsülhetetlen értékes háttérrel képezett Sabine próféciamagyarázatához a történelmi beteljesedés fényében.⁴

Majd, sok évvel 1842 előtt, meggyőződésének és igehirdetésének tárgya az advent reménysége volt. Először az Angol Advent Ébredési Egyház új keletű írói hívták fel figyelmét erre nagy témára - M’Neile, Bickersteht és a nagy britániai Melville. Az egyik amerikai kiadó felkérte, hogy olvassa át ezen angol művek egyikét, tanácsát kérve, hogy Amerikában újranyomassa-e azt. Akárcsak mások, Sabine sem tudta 1833-ban, hogy Amerikában sokan hisznek a millennium előtti advent tanában. Mikor hirdetni kezdték, hogy az ajtó előtt áll, sokan nagyon nyugtalanok lettek. Mindenki a szívét vizsgálta. Alighogy elhangzott a kiáltás, „Ímhol jó a Vőlegény!” mindkettő, a világ is és az egyház is készen állt a harcra, egy bizonyos rész mellette, egy bizonyos rész ellene. A próféciák – Sabine szilárdan hitte - a menny menetrendje.⁵

II. Cole - az első Massachusettes-i lelkész, aki elfogadta a millerizmust

TIMOTHY COLE (1806-1866) a Massachusetts állambeli Lowell-i Keresztény Egyház lelkésze, az első lelkész volt, aki Massachusettes államban elfogadta Miller nézeteit.⁶ Hallott Miller eredményekben gazdag igehirdetéséről

Vermont államban, **(666)** és 1834-ben meghívta saját templomába Lowell-be egy előadássorozatot megtartására. Mikor Miller megérkezett az állomásra május 14-én, Cole várta őt, aki egy öregedő, reszketeg, kissé bénult úriembert látott leszállni a vonatról. Megállapította, hogy ez valóban Miller, és meglehetősen elszomorodott és bizonytalan lett a látvány miatt. Így, a pulpitusnál való bemutatkozás után először meglehetősen aggódva ült le a gyülekezetben. De 15 perc múlva, ahogy haladt az igehirdetés, olyan hatással volt rá Miller jártassága az Ige mesteri használatában, hogy felállt, odament a pulpitusra Millerhez, és elfoglalta az őt megillető helyet. Attól fogva mellette is maradt. Egy örömdetes megújulás következett, és Cole elfogadta a Miller által tanított második advent álláspontját. Ennek következtében – egy későbbi levél szerint – kb. 60 ember csatlakozott a gyülekezethez. Cole folyamatosan határozottan támogatta Miller nézeteit.⁷

III. Cook - a baptista lelkészeket a próféciaikon keresztül hívja fel

JOHN B. COOK (1804-1874) A Connecticut állambeli Middletown baptista lelkésze kétkedő volt. A New Jersey-i Newark-ban született, 1826-ban tért meg, miután meggyőződött a kereszténység igazságáról a közismert Leslie-féle Rövid Módszer révén, melyet a Biblia hitelességének bizonyítására írtak. Ahelyett, hogy diákként a Brown Egyetemre ment volna, 1830-ban felszentelték, és Nyugati körútra ment. Később, 1833-ban egyetemi diplomát kapott a Newton-i Teológiai Intézettől Massachusetts-ben, és a Cincinnati Első Baptista Gyülekezet lelkésze lett. A Kentucky állambeli Covington-i szolgálati időszak után egészsége megromlott. 1842-ben a Connecticut-i Middletonban szolgált, amikor elfogadta az advent üzenetet. Ezután lemondott baptista lelkési szolgálatáról azért, hogy szabadon prédikálhassa új meggyőződését, és megírta *A Solemn Appeal to Ministers and Churches, Especially to Those of the Baptist Denomination, Relative to the Speedy Coming of Christ* (A lelkészekhez és egyházakhoz, különösen a Baptista Felekezetekhez szóló, Krisztus közeli eljövételére vonatkozó ünnepélyes felhívása) című írását (1843).

(667) Ebben Cook súlyt helyezett arra a régi kérdésre – ami ma is felcsendül – hogy „A farizeusok vagy az uralkodók közül hitt-e Benne bárki? A zsidók megtagadták a próféciai bizonyítékok elfogadását és elmulasztották Krisztus első eljövételének megjövendölt jeleit felismerni. Következésképpen teljességgel készületlenek voltak arra, hogy felismerjék első eljövetelekor Jézust mint Messiást, habár Ő közvetlen felszólította erre a zsidó vezetőket. Hasonló a veszély – figyelmeztet Cook –, hogy a vallási vezetők ma is el

fogják utasítani a Megdicsőült Isten Fiát közelgő másodszori megjelenésekor, éppúgy, mint a zsidók hajdan a Megfeszítettet. És a legkomolyabban hívta fel a baptista lelkészeket és a közösséget, hogy ne kövessék ezeket a végzetes lábnymokat.

Cook-ot kutatásra készítette Litch-nek az *Address to the Clergy (Felhívás a papsághoz)* című írása, habár a saját maga számára már hét évvel előbb kezdte módszeresen kutatni a bibliai bizonyítékokat. A világi millennium hamissága rövidesen nyilvánvalóvá lett, kibontakozott a két szószerinti feltámadás kapcsolata, és a többi esemény, melyeknek a millennium végén kell bekövetkezniük. Ezután a zsidó nemzet helyreállításának téveszméje lett nyilvánvalóvá előtte, majd a Bűn Emberének azonossága, aki meg akarja semmisíteni a második adventet. Majd a 2300 éves prófécia lett világos a zsidók számára leszabott 70 héttel, mely magába foglalja Krisztus keresztre feszítését, és az is, hogy a 2300 év a szentély megtisztításához vezet – az Öregkorú megjelenése, és az ítélet, valamint az, hogy az 1335 év ugyanabban az évben végződik, „1843”-ban. A bizonyíték mind olyan ellenállhatatlan volt, úgy érezte, hogy kénytelen elismerni és elfogadni.⁸

Figyeljük, amint nyilvánosan hirdeti: Az idők jelei nyomasztóak. Megjelentek a gúnyolódók a lelkészek és a hittudósok között. És kitartóan hangzik a kérdés, „Amikor az Embernek Fia eljön, vajon talál-e hitet a földön?” Lelkészársak - könyörög - hirdetnünk kell Jézust, az Eljövendőt. Majd figyelmeztet:

(668) „Óvakodjatok attól, hogy elmulasszatok Jézus eljövetelét hirdetni. Az Isten napjának félelmetes nagyszerűségénél fogva felszólítalak titeket, hogy hirdessétek Jézus eljövetelét. A múlt tapasztalataira hivatkozva rátok parancsolok, hirdessétek Jézus eljövetelét. A hűtlen őrálló és szolga kárhózatára hivatkozva, megparancsolom nektek, hogy hirdessétek Jézus eljövetelét. Mindenkinek mondom a kezdődő ítéletre való tekintettel, bánjátok meg bűneiteket, keresztelkedjétek meg, és higgyetek Jézusban, az Eljövendőben.”⁹

Ezt követi Dániel 7. fejezet és az eljövendő királyság magyarázata, mely örökkévaló és egyetemes lesz, és az ítélet jeleneteivel összeköttetésben a földi királyságok idejének végén állítja fel az Úr. Melyek voltak a prófécia e birodalmai? - sorrendben Babilónia, Médó-Perzsia, Görögország és Róma. A tíz szarvú római fenevad a tíz királyság, melyek annak felosztásából keletkeztek. Ezek Kr.u. 476-ra jöttek létre. A kis szarv a pápaság, mely a középkori európai nemzetek közül emelkedett fel. Fényképről sem lehetne – állítja - pontosabban a hasonlóságot ábrázolni a pápaság felemelkedéséről és pályafutásáról - *miután a tíz szarv-királyság létrejött, és három királyságot legyőzött.*

Ekkor a pápaság került a fő helyre Rómában, a fővárosban 538-ban, és megkezdődött az 1260 év. Croy-ra, King-re és másokra hivatkozik az időszak végének bizonyításául, mint a francia forradalom következményére. De ez – teszi hozzá - nem jelenti a pápaság eltörlését, csak a szentek feletti speciális hatalma idejének végét.¹⁰ Ezért mi most

„a látomásnak abban a szakaszában élünk, amikor lezárul, 'A TRÓNOK LEDŐLNEK' – 'ÍTÉLŐK ÜLNEK LE' – 'AZ EMBERNEK FIA MEGJELENIK AZ ÉG FELHŐIBEN' – ÉS AZ ÖRÖKKÉVALÓ ORSZÁG KRISZTUSNAK 'ÉS A MAGASSÁGOS EGEK SZENTEI NÉPÉNEK ADATIK'.”¹¹

Elmondja egy hajó történetét, mely elsüllyedt, mivel sziklákra futott, mert a tisztek nem hallgattak a hajó egyik tengerészének figyelmeztetésére. Cook ezzel fejezi be baptista lelkésztársaihoz intézett figyelmeztetését:

„A hajóút nagy térképe, és az összes ismertetőjel azt mondják nekünk, hogy közel a vég. Barátom, ha rossz irányban haladsz, változtasd meg a hajó irányát, **(669)** míg van idő az óriási hullámok elkerülésére, és menekülj biztos kikötőbe, mielőtt darabokra törne bennünket a vihar!”¹²

IV. Brown - a lelki küzdelemben hajlik a békességre

FREEMAN G. BROWN, szintén baptista lelkész volt a New Hampshire-i Massachusetts-ben, és hasonlóan nyilvánosan vallotta és hatásosan hirdette Krisztus közeli személyes jövetelét, hogy felállítsa örökkévaló országát.¹³ 1843. április 19-én beszédet intézett a New Hampshire-i Baptista Gyülekezethez e mindenek felett való tárgyról.¹⁴ Később, mikor a saját felekezetén belül az egyházszervezeti nyomás nagyon ránehezedett, nyíltan írt az egyházakból való kiválásról, megállapítva:

„Sokan (gyülekezetek) érinteni sem engedték szószékeiket, még távolról sem. Mások eltökélten kizárni próbálják azokat, akik az adventisták felfogását elsajátítják, amint erre a legkisebb kifogás kínálkozik.”¹⁵

Abban az időben, amikor a baptista gyülekezet előtt elmondta beszédét, a legkomolyabban kutatta a megszentelődés titkát és egy valódi megújulásért imádkozott az egyházban. Olvasta Fletchert és Brownt, és hallotta Charles Fitch értekezését, kinek előadássorozata a második advent és a megszentelődés összekapcsolásáról szólt, és mély hatással volt rá. Majd elővette az „1843-as táblázatot” és tanulmányozta „rettenetes” fenevadait. Ezt illetően őszintén bevallja, „Nem lehet elképzelni azt az ellenszenvet, amit én e táblázat iránt éreztem.” De azok a jelképek világosan ábrázolják a Biblia megkérdőjelezhetetlen nyelvezetét. Mélyen megdöbbenett és megalázta, mikor megértette, hogy az tulajdonképpen a Babilóniai, Perzsa, Görög és Római birodalmat jelképezték – azok közvetlenül a Dániel 2. fejezet

prófétikus jelképeit vázolják fel. És kétségbevonhatatlan, hogy az emberiség most lenn, a vas és agyag lábaknál volt. Tehát Dániel könyvének ihletett írásnak *kell* lenni, és a 490 év kétségkívül a Messiásig és keresztre feszítéséig terjed.

Világosság kezdett derengeni - vallja be - az előítélettel folytatott harc véget ért, és lelkét leírhatatlan béke töltötte be. Ezután kezdte **(670)** azt érezni, hogy a népszerű protestantizmust „kissé befolyásolja az ateizmus, a deizmus, az unitarianizmus, az általános üdvözülés elmélete, a filozófia, és a miszticizmus. Határozott következtetésre jutott: „A vélemények ezen összecsapása közepette a Bibliát kell vezetőül elfogadnunk.” Ezt a bizonyosságot tette Brown a Baptista Szövetség gyűlésén.¹⁶ Ez, természetesen életre szóló kapcsolatok megszakítását jelentette.

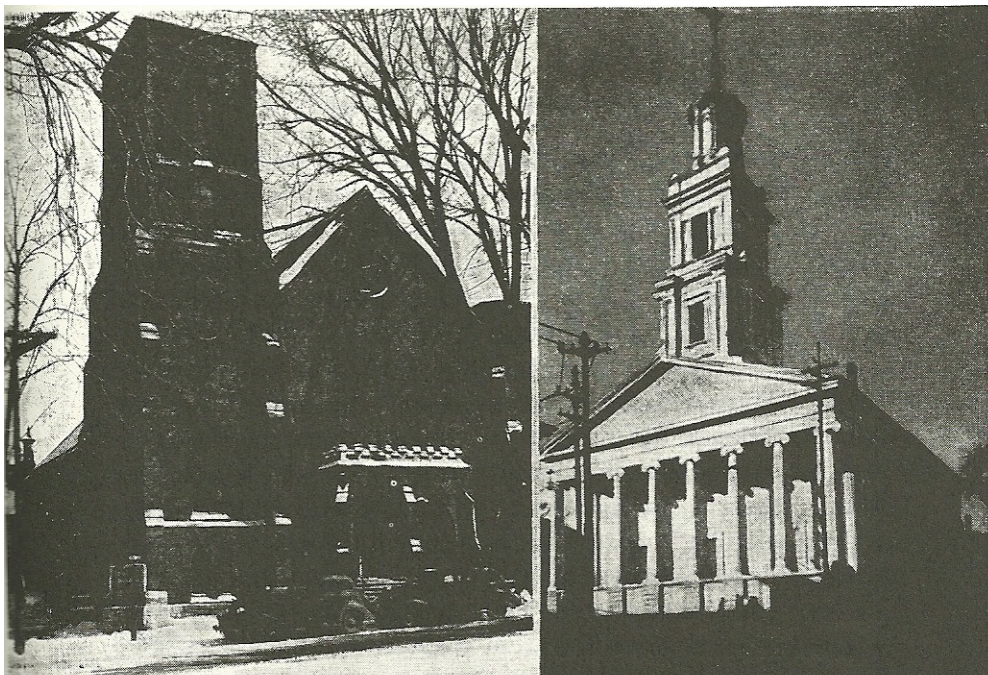
Brown tapasztalatára jellemző volt az, amin a különböző egyházak lelkészei keresztül mentek, hat ilyen krízis helyzetről tudott ő maga is személyesen. J. B. Cook Middletown-ból 1843. április 14-én azt üzenté, hogy az övéhez hasonló tapasztalatot ment át ő is.¹⁷ Világosság áradt a Bibliából. A profétikus pecsétek feltörettek és titkaik lelepleződtek. A tévedés engedett az igazságnak. A millennium elmélete tisztázódott, és a nagy profétikus időszak bizonyosan a véghez ért.

V. Bernard - határozottan kijelenti meggyőződését

Erőteljes, határozott leveleket nyomtattak ki, hasonlóakat mint egy másik baptista lelkészét a New York állambeli Pensfield-i DAVID BERNARD-ét, aki 1843. január 2-án meghívta Millert az ő templomába, és elfogadta az advent tanítását. Bernard „levele” tömören, átfogóan sorakoztatja fel a közeli második advent bizonyítékait – a Dániel 2., 7., 8. jövendöléseit, a 70 hetet és az „1843”-hoz vezető 2300 évet, valamint Dániel 7. és Jelenések 11. fejezet 538-1798-ig terjedő 1260 évét. Az 1290 év 508-1798-ig és az 1335 év 508-tól 1843-ig terjed, míg Dániel felkel az ő sorsára. Ezzel a nyomatékos „utóírással” zárja:

„Ha nem követtünk el hibát Dániel jövendöléseinek értelmezésében, az Úr eljön 1843-ban. Ha hibát követtünk el, ami lehetséges - mégis hiszem, a *többi* jövendölésből, hogy *a dolgok vége a küszöbön áll. VÁRNI FOGOM, MÍG EL NEM JÖN!!!*”¹⁸

(671)

Millerita lelkészek pásztorolják ezeket a gyülekezeteket

(**balra**) A New York állambeli Lockport-i baptista gyülekezet, ahol a Vermont-i Jonas Galusha kormányzó fia, Elon Galusha volt az elnök; (**jobbra**) a Massachusetts állambeli New Bedford keresztyén gyülekezete, melynek Silas Hawley lett a lelkésze

Az ő gyülekezete a közeli Rochester-ben az egyik volt azok közül, melyekben Miller Igét hirdetett. De megjelenése és üzenete majdnem szakadáshoz vezetett a gyülekezetben.

VI. Hawley - a századok tanúinak támogatására hivatkozik

SILAS HAWLEY,¹⁹ egy másik – a Massachusetts állambeli Groton-i presbiteriánus-kongregációs gyülekezet lelkésze, hasonlóan jó képességű Millerita igehirdetővé lett 1840-ben.²⁰ Ő mondta el a fontos felszentelő beszédet a nagy Bostoni Imaházban 1843. május 4-én, közel 4.000 ember jelenlétében, ide számítva a környék papságának nagy részét.²¹ Hawley itt határozottan állította, hogy Miller főbb prófétai értelmezéseit a századok folyamán²² kiváló hittudósok osztották, és ilyenformán mind Európa, mind Amerika legtehetségesebb tudósai támogatják azokat. Azután felsorol „hét pontot”, melyek komolyan kihívást eredményeztek, és alátámasztásukra híres szaktekintélyeket idéz, többek között kiváló katolikus, zsidó és protestáns értelmezőket. A tehetséges millerita vezetőknek a próféciaértelmezők egész sorával való széleskörű ismeretsége

magabiztosságot jelentett mind önmaguk, mind hallgatóik számára.²³ Tudták, hogy szilárd talajon állnak, melyet a korszakok legmegbízhatóbb és legtiszteletteljesebb tudósai tapostak előttük járhatóvá.

Hawley hangsúlyt fektetett Isten ígéreteire és jövődöléseire, mint a hit alapjára - Krisztus eljövendő, személyes uralkodása, a millennium előtti eljövetele, az előkészítő események, a bizonyítékok, hogy az hamarosan elkezdődik. Figyeljünk oda újra, **(673)** ahogy hatásosan sorolja a szentírási alapokat. Bátor csapásokat mér a postmillennizmusra. Néven nevezi a papi gúnyolódokat, és rámutat gyengeségük pontjaikra, amint mondja:

„Dowling ragyogóan írt, *de nem korrektül*, és ezért nagyobb hatás nélkül; Smith megvetően gúnyosan írt; Campbell erőtlenül; Bush ellentmondásosan; az univerzalisták elkeseredetten; valamennyien eredménytelenül.”²⁴

Mesteri kézzel sorakoztatja fel Dániel jövődöléseinek meggyőző bizonyítékait - a négy világbirodalmat, a tíz szarv szerint felosztott Római Birodalmat, a pápai kis szarvat, a 8. fejezet szarvát és a prófétikus időszakok hosszát. Állítja, hogy ezek:

„a kétség és véleménykülönbség pontjai csupán a bonyolult rendszerben, melyet védelmezünk. Ha támogatnak bennünket ebben a vallási világ legjobb és legfőbb szakértői, akkor látnunk kell, hogy ez a rendszer nem jelentéktelen vagy elégtelen alapon nyugszik.”²⁵

Hawley ezután rendíthetetlen következetességgel fog hozzá, hogy bebizonyítsa azt a tényt, hogy a nagyrabecsült és közismert értelmezők a múltban és a jelenben is minden egyes fontos állásponton egyetértettek, és ragaszkodtak hozzá, hogy a kis szarv a pápaság, az 1260 nap-év, hasonlóan a 2300 nap szintén éveket jelentenek. Itt következik a hét alapvető álláspont, összefoglalva:

1. RÓMA A NEGYEDIK BIRODALOM - Ebben több, mint 18 évezaden keresztül egyetértettek a zsidó és keresztény egyházak. A zsidók közül felsorolja a Targum íróit, Josephus Flaviust, Abravanel-t, Kimchi-t stb., és az őskeresztény egyházban Hippolytus-t, Irenaeust, Chrysostom-t, jeruzsálemi Cyril-t, Lactantius-t, Jerome-t. A későbbi reformáció és reformáció utáni tudósok közül a közismert Luther, Mede, Sir Isaac Newton, Thomas Newton, Hales, Scott, Clarke, Watson, Lloyd, Daubuz, Brightman, Faber, Noel kiváló tudósokat és gyakorlatilag minden protestáns értelmezőt.²⁶

2. A 7. FEJEZET KIS SZARVA - Tulajdonképpen „az egész protestáns világ” nézete az, hogy e „szarv” a pápaság. **(674)** Ismét Mede, a Newton-ok, Scott,

Daubuz, Hurd, Jurieu, Fleming, Lowman, Clarke, Croly, Horne, Watson, Noel és Cuninghame értelmezőket idézi ennek megerősítésére.

3. A 8. FEJEZET RENDKÍVÜL NAGY SZARVA – Az előzőhöz hasonlóan ez is Róma, ebben támogatták Luther, Sir Isaac Newton, Trideaux, Horne, Clarke, Hopkins, Cuninghame és mások.

4. A PRÓFÉTIKUS IDŐSZAKOK HOSSZA – A jelképes nap valóságos éveket jelent, azt bizonyította Mede, a Newton-ok, Faber, Prideaux, Clarke, Scott, Wesley és gyakorlatilag minden jelentős értelmező. Még a barátságtalan Moses Stuart-ra, Andover bírálójára is hivatkozott, amint elismerte -

„Egyedülálló tény, hogy az angol és amerikai világban az értelmezők nagy tömege, sok éve úgy értette, hogy a Dániel és Jelenések által meghatározott *napok jelképes éveket képviselnek*., Nehéznek találtam nyomon követni ezen általános, *mondhatnám*, MAJDNEM EGYETEMES SZOKÁS eredetét.²⁷

5. A 70 HÉT KEZDETE - Artaxerxes Longimanus uralkodásának hetedik évében kiadott rendeletet (Ezsdrás 7. szerint Kr. e. 457) „már régóta elintézett ügynek tekintették a magyarázók, és ezt valószínűleg most sem vitatnák, nem kívánnák elkerülni a következtetéseket, hogy az a 2300 év kezdete.”²⁸ „Egy ilyen változatlan pontra” Horne, Prideaux, Clarke, Watson, Hawel, Scott és Cuninghame bizonyítékát hozza fel.

6. ÖSSZEFÜGGÉS A 2300 NAP ÉS A 70 HÉT KÖZÖTT - Ezen a ponton kérdeznek legtöbbször ellenfeleink, még azok is, akik elfogadják az első öt pontot. De ezt is hasonlóan neves tudósok erősítették meg, ugyan úgy, mint annak a héber szó szerinti jelentését – *levágni, vagy kivágni*. A 70 hétről Dániel azért kapta a látomást, hogy képes legyen megérteni és megfontolni „a látomás” tartalmát, **(675)** amit előzőleg kapott, mivel a Messiást az Ő (Isten) népéért „vágják le”. A 70 hetet a 2300 napból kell levágni, mivel az az első része. Gill, Hengstenberg és Gesenius így fogják fel, és különböző héber tudósokra is hivatkozik. Bush, valamint Joseph Wolff kijelenti, hogy az a 2300 év első szakasza. Hasonlóan Dr. Joshua Wilson, korabeli presbiteriánus szaktekintély is, és még sokan mások.

7. DÁNIEL 7. FEJEZET KIS SZARVÁNAK FELEMELKEDESE - Hawley kijelenti, hogy a pápaság, melyet „a kis szarv jelképez, nem Phocas vagy más uralom vagy hatalom, hanem Justinianus rendelete folytán emelkedett fel.” Ez a rendelet, „habár 533-ban adták ki, tudomásuk szerint nem érte el teljes hatását 538-ig, mikor a katolikusok ellenségeit Rómában leverték.” Erre, mint megbízható tanút idézi Croly-t, Noel-t, Cuninghame-t, King-t, és az akkor általánosan elismert *Encyclopedia of Religious Knowledge (Vallásos Ismeretek Enciklopédiájának)* „Antichristus” című (Fessenden által írt) cikkét.

Hawley ezután kijelenti, hogy „a vallásos világ legfőbb tekintélyei” támogatják álláspontjukat. Ezért – kijelenti – ők nem lehetnek „új, fanatikus és eretnek” nézetek hirdetői, hanem e nézeteket „a legkiválóbb tehetségek, az egyház legalaposabb tudású, legmagasabb rangú kiválóságai, és a legjobb értelmezők támogatják”²⁹ A hatás mélyreható volt.

Végül, nem hagyhatjuk figyelmen kívül – jelenti ki – hogy „*a vég az ajtó előtt áll*”. A prófétikus területek kiterjedése, a prófétikus időszakok hossza és az időpontok, amelyektől kezdve számítják őket „mind meg van határozva, és a jelen időszaknak kell megadni az összes bizonyítékot a földi dolgok nagy befejeződéséhez.” Miként a zsidók nem voltak képesek a 70 hetet kikerülni Krisztus első eljövételével kapcsolatban, ugyanúgy – ragaszkodik hozzá – a mai keresztény ellenfelek sem képesek kikerülni a 2300 évet.

„Bár halogatja eljövételét egy megadott időn túl, azonban naponta vigyázzunk. Teljesen bizonyosak lehetünk abban, hogy a nagy elvek, melyeken hitünk és reménységünk alapul *igazak, ÉS ÖRÖKKÉ MEGÁLLNAK.*”³⁰

(676) Itt újból láthatjuk Hawley átfogó rendszeres beszámolóját a múltbeli próféciamagyarázókról, valamint a korabeli írókról. Egy másik bizonyíték széles körű olvasottságára és olyan tudós férfiak munkájának mélyreható kutatására mutat rá, ami megalapozta próféciákba vetett hitüket. Magától értetődik, hogy nem felületesen kutattak. Nem voltak le véletlenszerű vagy elhamarkodott következtetést, hanem meghitt, bizalmas viszonyban voltak a múlttal.³¹ Tudatosan és biztosan az ősegyház, a reformáció egyháza megbízható értelmezéseinek folytatói voltak, és most a saját tanulmányaik következtében meggyőződésükké vált, hogy a századok romolhatatlan elveit folytatják és viszik előre a beteljesülésig, egyszerűen elődeik munkáját folytatják.

VII. Galusha - sorsát a Miller-mozgalomhoz köti

ELON GALUSHA³² Vermont volt kormányzójának a fia. Az ő apja nevezte ki William Millert tisztté az 1812-es háborúban. Elon jó nevelést kapott és jogot tanult. Majd 1810-ben megtért és a baptistákhoz csatlakozott. Nem sok időn belül az evangélium közelebb állt hozzá, mint a törvénykönyvek, és hamarosan kezdte kötelességének érezni az ige hirdetését. Összejöveteleket szervezett szülővárosa egy öreg iskolájában, ígét hirdelve minden este az összejött nagy gyülekezet előtt, akiket megmozgatott az Ige ébresztő ereje. Jóképességű lelkész lett, és logikus érvelő és kitűnő szónokként, **(677)** továbbá óvatos íróként vált ismertté.³³ Kevés szónok tudta úgy magával

ragadni hallgatóságát, mint ahogy Galusha tudta izzó lelkesedésével és értékes tanításával.

1843-ban Miller New York államban tett egy körutat, és Lockport-ba érkezett, ahol Galusha lakott, aki néhány hónapja komolyan tanulmányozta Krisztus második eljövételére vonatkozó kérdéseket. Miller előadása meggyőzte őt a millennium-előtti álláspont megbízhatóságáról, és attól kezdve annak lelkes szószólója lett, állandóan hirdetve a küszöbön álló adventet, a szószerinti feltámadást és az Éden szószerinti helyreállítását. A Miller-mozgalomhoz való csatlakozása nagy szenzációt keltett papi körökben, és példája meghatározó befolyással volt néhány lelkesre. (Galusha templomának képe a 671. oldalon jelent meg.)

Ez volt a háttér: Galusha neve, mint a „Lockport-i Baptista Gyülekezet lelkésze” volt annak a 60 fő által aláírt kérelemnek a legelején, amit Millerhez küldtek, hogy városukban tartson egy teljes előadássorozatot a második adventről, és tegye helyre a nézetei körül kialakult félreértéseket és félremagyarázásokat.³⁴ Ebben az időben Galusha még nem kötelezte el magát Miller tanításai mellett. Azonban Miller elfogadta a meghívást, és a sorozat végére Galusha nyíltan mellé állt, és attól kezdve a második advent-mozgalom egyik tevékeny hirdetője lett.³⁵ Az 1844. február 2-i *Midnight Cry* jelentette, hogy Galusha beadta lemondását a gyülekezet bizottságának, mivel teljesen szabadon akarta hirdetni meggyőződését. A New York állambeli Perry-ben a baptista gyülekezet, ahova egy időre kinevezték lelkésznek, megtagadta tőle az úrvacsorát.³⁶

Évek óta úgy tekintette Galusha a világot, mint ami az „idő törékeny határán áll.” Rohan egyedül, mint egy vonat, az „utolsó állomás felé, az idő versenypályáján”. Tanulmányozta Newtont, Gilt, Poole-t és Matthew Henry-t, **(678)** és N. N. Whiting professzortól, aki kiváló baptista volt, kapott egy levelet, melyben a jövődölések és az advent mélyreható és türelmes tanulmányozását sürgette. Méltányosnak tartotta ezt, és elhatározta, hogy akképpen cselekszik. Az lett az eredménye, hogy teljesen meggyőződött arról, hogy a zsidó állam nem lesz Kánaánban szószerint helyreállítva, nem lesz millennium előtt a második eljövétel, és nem lesz örökkévaló birodalom Krisztus második eljövetele előtt.

Meggyőződött arról, hogy a jelképes jövődölések szószerint beteljesedőben vannak; hogy egy nap egy évet jelent; hogy a 70 hét Kr.u. 33-ban a kereszttel végződött, és a 2300 évből vágták azt le; hogy a 2300 év és az 1335 év 1843-ban ér véget ugyanúgy, mint a hét idő, vagyis a 2520 év; hogy a pápaság a bűn titka, és hogy az 1260 év 538-tól 1798-ig terjed, hogy a

jubileumi év, vagyis az elengedés éve következik, és az öt hónap (vagy 150 év) az ötödik trombita 1299. júliustól 1449-ig tartott, és a hatodik trombita 391 éve 1449 augusztustól 1840-ig; hogy a megjövendőlt napelsötétedés 1780-ban, a csillaghullás pedig 1833-ban teljesedtek be. Ez egy ellenállhatatlan felsorolás.

Tanuljunk meg - sürgetett - egy nagyon fontos leckét a zsidó rabbiktól, akiket úgy elvakítottak a saját maguk alkotta nézeteik, hogy megfeszítették a dicsőség Urát – és még továbbra is várnak a jövőben a Messiás eljövetelére. Elérkeztünk az utolsó napokhoz - állította - vészterhes időkhöz és a gúnyolódókhoz. A Noé napjai ismétlődnek meg. Vigyázzunk, nehogy készületlenül találjon bennünket. Legyetek készen! - kérlelte őket. Majd élénk leírása következik, gyors, egymásra szökő mondatokban, mint egy szaggatott vonal:

„Nemsokára megszűnik a tivornyázás nótája – nem hallatszik soha többé a mulatság hangja – megdermeszt a rémület, ami hirtelen rád támad – az oltalmazó kőszikla nem fog megvédeni – a leomló hegyek nem fognak elrejteni – a tűzfolyam nem fog megkímélni – a gyötrelmek jajkiáltása nem fog megkönnyíteni – sem a könnyek árja – sem a kegyelemre való hivatkozás – a nem vérző Bárány akkor már nem segít! - 'Most van az alkalmas idő – most van az üdvösség napja! - Most még az utolsó ár lesüllyedhet – még az utolsó homokszemek lepereghetnek – *menekülj* Jézushoz – *gyorsan menekülj* – valld be bűneidet – a kegyelemért esedezz – míg Ő a kegyelem székében ül.”³⁷

(679) Majd egy más hangú, csöndesen érvelő cikkben a *Southern Midnight Cry (Déli Éjféli kiáltásban)* Galusha megkérdezi: „Hol tartunk mi most a világ időrendjében?” Válasza az volt, hogy a nagy vázlatprófeciáknak már csak az utolsó szakasza van hátra, melyek a küszöbön álló második adventtel kapcsolatosak, a beteljesületlen maradék, - a hosszú prófétikus események láncolatához kapcsolódó utolsó láncszemek. Végigjártuk Dániel 2. fejezet összes királyságát, és már csak azt várjuk, hogy a kő lesújtson az állókép lábára, és akkor eljön a dicsőség országa, mely fennáll mindörökké. Ugyanaz igaz Dániel 7. fejezet felsorolásából, mely szerint csak az Öregkorúra várunk, hogy megölje a negyedik fenevadat, és az Ember Fiának adja az országot. Hasonló módon magunk mögött hagytuk Dániel 8. fejezet királyságait, és csupán arra várunk, hogy kéz érintése nélkül törjék le a rendkívül nagy szarvat, és végül megtisztuljon a szentély. Ugyancsak hasonló az eset a Dániel 11. és 12. fejezettel is - csak Mihály felkelése, a megpróbáltatás ideje, Isten népe megszabadulása és azok felébredése, akik a föld porában alszanak, van hátra a sok jövendölésből és felsorolásból.

Túljutottunk majdnem az összes eseményen, melyet Krisztus Máté 24. fejezetben említett, kivéve az Ember Fiának eljövetelét az égnek felhőiben.

Az idők különböző jelei figyelmeztetnek bennünket a vég közelségére – a kincsek felhalmozása (Jakab 5. szerint) miatt az emberek nem akarják meghallani az egészséges tudományt (II. Tim. 4.); a Péter által előre megjósolt utolsó idők gúnyolódói – a veszélyes kor, a hittől való elszakadás, hamis tanítók támadása. Nyilvánvaló, hogy a Jelenések 6. fejezet hatodik pecsétjének idején élünk, a csillaghullás (1833-ban) és az egek papírtekercként történő felgöngyölése között – az egyház laodiceai állapotában, a hatodik trombita alatt, és a hetedik készül megszólalni. Ezért közel kell lennünk a prófétikus időszakok végéhez – a teremtetéstől 6000 év telt el, a pogányok hét ideje, a nagy ünnepek ünnepe, az 1335 év a „mindennapi” áldozat elvétele óta – minden egyöntetűen 1843-ra mutat. Ezt az átfogó áttekintést az ő következtetése követi:

(680) „Miután láttuk mindezen próféciaák beteljesedését, tanúi voltunk mindezen jeleknek, és eljutottunk abba az időbe, amikor az összes prófétikus időszak bevégezni látszik, és ezt a legjobb történelmi és időrendi bizonyíték igazolta, nem lehetünk messze az örökkévaló dolgok beköszöntésétől. Ezért nem kellene aludnunk, mint ahogy mások alszanak.”³⁸

Ezek visszhangoznak Miller kevésbé ismert társai ajkáról, akik közül mindegyik bátor jellem volt.

JEGYZETEK

1. JAMES SABINE (1774-1845) Angliában született. Árva ifjúként könyvkötő és nyomdász tanoncnak szegődött, kétségtelen tény, hogy a könyv iránti szerete innen származott és később egy kitűnő könyvtár létrehozása is. Részt vett Hoxton humán és teológiai iskolájában. 17 évesen más hitű lett (nem anglikán protestáns), és 21 évesen belépett a máshitűek szolgálatába, mint lelkész, több városban szolgált 1815-ig. Azután, szabadságszerete arra készítette őt, hogy jöjjön át Newfoundland-be, ahol a Független Szent János kápolnában szolgált lelkészként. Ezt követően, 12 évig vagyis 1818-1830 között Bostonban prédikált, először a Boyleston Csarnokban, míg az Essex Street-i Presbiteriánus-Kongregációs Gyülekezet épült. Azután 1828-ben csatlakozott az episkopális hithez, és a bostoni Grace gyülekezet igazgatója lett, és végül a Vermonti Bethel-ben a Krisztus gyülekezetéhez, ahol 15 évig, vagyis 1830-1845-ig volt. Komoly és őszinte volt, mindig hűséges barátnak és hithű tanítónak tekintették.
2. James Sabine, *A vallás jelenlegi kapcsolata a várt ezer évvel*. (1823) 4. o.
3. *I. m.* 7, 8, 24. o.
4. James Sabine, *Egyházi történelem, a keresztény kor kezdetétől a mai napig*.
5. James Sabine, *Az Úr Jézus Krisztus megjelenése és az Ő országa* (1942) 3. o.
6. *Wm. Miller's Apology and Defence*, 20. o.
7. *Levél, 1839. július 25. Memoirs*, 135, 136. o.
8. J. B. Cook, *Egy ünnepélyes felhívás lelkészekhez és egyházakhoz, különösen azokhoz, akik a baptista felekezetekhez tartoznak, Krisztus gyors eljövételére vonatkozóan*, 3-49. o.
9. *I. m.* 49. o.

10. I. m. 50-62. o. Croly-ról és King-ről lásd a *Prophetic Faith*-ben, II. kötet.
11. I. m. 62.
12. I. m.
13. I. C. Wellcome, *idézett mű*, 274. o.
14. *Krisztus második eljövetele*, 1843. július 12.
15. I. C. Wellcome, *idézett mű*, 343, 344. o.; *Signs of the Times*, 1844. január 10. 155. o.
16. F. G. Brown, *A felszenteléshez és a második adventhez kapcsolódó vélemények és tapasztalatok*, 28-48. o.
17. I. m. Függelék, 49-58. o.
18. *Bernard David (egy baptista lelkész) levele Krisztus második eljöveteléről*, 12. o.
19. SILAS HAWLEY (1815-1888) a Massachusetts-ban született, angol származású. Az egyik őse a Cambridge-i Egyetem elnöke volt. A másik, Bancroft szerint, akinek eredeti amerikai köztársasági gondolkodása volt, akit két törvényhozó testület választott meg. (*Az Egyesült Államok története*, III. kötet, 136. o.) A New York-i Whiteboro-i akadémiáról Silas az Oneida Collégiumi Intézetbe ment, ahol két teljes kollégiumi kurzust csinált végig. Majd, az akkori szokás szerint, magántanulónként tanulmányt folytatott a kiváló presbiteriánus hittudóssal, Stephen W. Burritt-al, mint oktatóval. 1835-ben Hawely engedélyt kapott a prédikálásra, és 1836-ban pappá szentelték. New York Államban végzett lelkési szolgálatot, majd később Wisconsin-ban, Minnesota-ban és Ohio-ban.
20. Jól képzett, sok természetes képességgel és pozitív meggyőződéssel, egy tartalmas, erőteljes előadó és pontos író volt, az Ige kitűnő értelmezője, valamint sikeres ébresztő. Ő volt az eredeti felszabadítók egyike, a Garrison-i Liberator megjelenése előtt és aktívan részt vett az Utica-i Rabszolgatartás Ellenes Társaság létrehozásában, amikor annak tagjait megtámadták. Hasonlóan aktív volt más reformtörekvésekben is. Későbbi éveiben egy igazi lelki atya volt, és egy biblia osztályt vezetett. Ő volt a Dodge megyei Biblia Társaság elnöke is.
21. Egy alkalommal kétszáz evangélista megtéréséről számolt be, néhányan megkeményedtek és reménytelenek látszón esetekről: (*Midnight Cry*, 1843. augusztus 24. 6, 7. o.)
22. *Signs of the Times*, 1843. május 10. 76. o.
23. I. m. 1843. június 7. 110, 111. o.
24. Hawley könyvtára rendelkezésre álló könyveinek személyes vizsgálata feltárja, az 1844 előtt általa olvasott könyvek típusát. Ezek közé tartoznak az abban az időben irányadó művek, mint Symington-tól *Atonement*, Charnok-tól *Atonement* (1840), M'Ilvaine-től *Evidences* (1844), Wayland-től *Moral Science* (1844), és Hengstenberg-től *Christology of the Old Testament* (1836). Azután ott voltak még Gaussen-től *Inspiration of the Bible*, Schmucker-től *Popular Theology* (1834), Watson-tól *Apology for Christianity* (1831), Jenyn-től *Internal Evidence of the Christian Religion* (1831), Leslie-től *Short and Easy Method With Deists* (1831), Paley-től *Moral Science* (1818) és *Evidences of Christianity* (1831). Szintén idetartoznak Hopkins-tól *System of Doctrines* (1811), Planck-tól *Introduction to Sacred Philology and Interpretation* (1834), és Hatfield's *Universalism as It Is* (1841).
25. Az egyházi történelemben beletartozik Prideaux, Eusebius, Marsh-nak az *Epitome of General Ecclesiastical History* (1835), Riddle-től *Ecclesiastical Chronology* (1840), *The Apostolic Fathers* (1834), Punchard-tól *History of Congregationalism* (1841), *Congregational Catechism* (1844), *Permanent Temperance Documents* (I. köt. 1835). Fowler-tól és Atwood-tól volt a keresztségről; a szombatról Phelps-től *An Argument for the Perpetuity of the Sabbath*. Chillingworth-tól és Morse-tól a Pápaságról (1837) és Green a *Christian Education*, *Oneida Institute and Ancient Classics* (1841), Finney-től *Lectures to Professing Christians* (1837), Johnson-tól *Household Consecration* (1836).

26. A prófécia területén voltak művek Frey-től *Messiahship of Jesus*, Duffiel-től *Dissertation on the Prophecies* (1842), Davies az „*Signs of the Times*”-ról (Luk 21, *Prédikációk* III. köt. 1841), Bush-tól *Harmony and Exposition of Matthew 24*, valamint Bush a *Millennium*-ról, Kirkwood-tól *Lectures on the Millennium*, és Cummings-tól *Voices of the Day*, és *Voices of the Night*. Külön meg kell említeni a *The Literalist* teljes készletét az I-V kötetet (Orrin Rogers kiadásában 1840-1841-ben) - a brit adventi írók a teljes sorozatot újra kiadták, mielőtt a milleriták elkezdték az ő sorozatukat. És ezekkel és másokkal együtt Hawley-nek saját *Pastor's Handbook* (Pásztorációs kézikönyve) volt házassági és remetési szolgálatokkal. A gyülekezők rendjének szabályaival, az ő saját maga által sajátosan megfogalmazott szolgáltatásaival, különféle szövegekkel és rövid lelki értékezzésekkel készített kézírásos könyvével együtt.
27. Sils Hawley, *The Sccond Advent Doctrine Vindicated*, 60, 61. o.
28. *I. m.* 71, 72. o.
29. *I. m.* 74, 75. o. Mindezen értelmezők esetében, a hét pont alatt lásd a *Prophetic Faith* előző kötetét.
30. *I. m.* 77. o.
31. *I. m.* 77, 78. o. Az Esdrási hetedik esztendő nyilvánvalóan a határidőt jelenti; az idézett szerzők Artaxerxes hetedik évében állapodtak meg, nem mindegyik Kr. e. 457-ben.
32. *I. m.* 82, 83. o.
33. *I. m.* 92. o.
34. A Milleriták bostoni székhelyén összegyűjtött könyvek gyűjteménye a reformáció, a reformáció utáni és a XIX. század eleji prófécia-magyarázók rendkívül nagy gyűjteményét foglalta magába. Azok a millerita vezetők, akikkel a *Prophetic Faith* II. és III. kötetéből megismerkedtünk, meghitt és bizalmas egységben voltak ezekkel a múltbeli prófécia-értelmezőkkel. Angliában, a reformáció utáni időszakban utánozták Medét, Tillinghast, Beverley-t, Goddwill-t, More-t, Fleming-t, Burnet-t, a két Newton-t, Swan-t, „R. O.” (Richard Overton), Nathaniel Homes-t, Villett-t és Blair-t, Ferguson-t és Hales-t (a kronológust), valamint Jurieu-t, Faber-t, Bicheno-t, Towers-t, Heyleyn-t, Ussher-t, Henry-t és Scott-ot. A kezdeti amerikai időszakban volt Lathrop, Kinne, Spaulding, Marsh, Imri, Austin, Bondinot, Bray, McFarland; és a XIX. századi időben Cunninghame, Frere, Noel, Hooper, Bickersteth, Pam, Cox, Brooks, Irving, Duffield, Shineall, Thomas, Orrin Rogers és mások. (ezeket már személyesen megvizsgáltuk.)
35. ELON GALUSHA (1790-1856) Shaftsbury-ben született, 1816-ban bölcsészeti végzettséget szerzett a Vermonti Egyetemen, és 1820-ban egyetemei bölcsészkaroni végzett a Brown Egyetemen. 16 évig (1816-1832) volt a New York állambeli Utica közeli Whiteboro lelkipásztora, és azt követően Utica-ban, Rochester-ben, Ferry-ben és Lockport-ban. NewYork City-ben a Baptista Misszó Egyesület elnöke is volt.
36. I. C. Wellcome, *idézett mű*, 288.
37. Fotómásolat az Advent Forrás Gyűjteményben.
38. Litch, „Rise and Progress of Adventism”, *Advent Shield*, 1844. május. 78. o.
39. I. C. Wellcome, *idézett műl*, 288. o.
40. *Elon Galusha vén előadása, With Reasons for Believing Christ's Second Coming, at Hand*, 20. o.
41. *I. m.* 24. o.